

Riktlinjer utarbetade för: Vård och Omsorgsnämnden	
Kvalitetsområde: Hälso- och sjukvård	
Framtagen av ansvarig tjänsteman: Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Giltig f o m: 2024-11-11
Riktlinjen beslutas med stöd av Vård- och omsorgsnämndens beslut 2023-10-19 § 119 angående delegation av beslutanderätt. Delegations-ID: 6.1.1	Reviderad 2026-02-06
Lagstiftning, föreskrift: Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2017:37) Socialstyrelsens föreskrifter om behörighet för sjuksköterskor att förskriva och ordinera läkemedel (HSLF-FS 2018:43) Socialstyrelsens föreskrifter om bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (HSLF-FS 2017:22) Läkemedelskommittén https://samverkan.regionormland.se/forvardgivare/lakemedel/ Läkemedelsverket https://lakemedelsverket.se Samverkansavtal om läkarmedverkan i kommunernas	

Riktlinje läkemedelshantering

BAKGRUND

Grunden för läkemedelshantering inom kommunal hälso- och sjukvård är att den skall vara individuellt anpassad och säker utifrån den enskildes tillstånd och personliga förutsättningar.

Det är ansvarig förskrivares ansvar att ta ställning till om patienten klarar att hantera sina läkemedel självständigt. Ansvar för den enskildes läkemedelshantering kan övertas helt eller delvis av sjuksköterska inom kommunal hälso- och sjukvård. Iordningställande, administrering och överlämnande av läkemedel kan delegeras till icke legitimerad personal under förutsättning att god och säker läkemedelshantering upprätthålls

SYFTE

Riktlinjen syftar till att ge ramarna för att läkemedelshantering så att verksamheten uppfyller krav utifrån gällande lagstiftning samt styrande dokument.

DEFINITION

Läkemedelshantering omfattar alla de aktiviteter som ingår i patientens läkemedelsprocess och inkluderar både själva hanteringen av läkemedlet och informationsöverföringen, oavsett vem som hanterar läkemedlet. Läkemedelshanteringen omfattar ordination, rekvisition, förvaring, expediering, iordningställande, överlämnande och administrering av läkemedel.

I processen ingår också att övervaka en patient som har fått ett läkemedel och följa upp en läkemedelsbehandling.

TILLÄMPNING

Riktlinjen och dess innehåll skall följas av samtliga verksamheter inom vård- och omsorgsnämndens ansvar som hanterar läkemedel lagstiftning och skatteväxling.

ANSVAR

Vårdgivaren, Vård- och omsorgsnämnden i Nyköping, har det övergripande ansvaret för en god hälso- och sjukvård på lika villkor för medborgarna. Ansvaret innebär att planera, leda och kontrollera verksamheten, att förebygga vårdskador samt tillse att det finns ett ledningssystem som beskriver de processer och rutiner som behövs för att uppfylla författningarnas krav. Vårdgivaren ska som ett led i egenkontrollen enligt 5 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete säkerställa att hanteringen av läkemedel i verksamheten regelbundet genomgår en extern kvalitetsgranskning.

Verksamhetschef (VC) - Verksamhetschef ansvarar för att det finns tillräckligt antal personal med erforderlig kompetens i verksamheten för att tillgodose en säker läkemedelshantering. Detta i samråd med enhetschef.

Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) - MAS ansvarar för att det finns riktlinje för läkemedelshantering samt för att följa upp att denna är känd och används. MAS ansvarar även för att det skall finnas en mall för lokal rutin till läkemedelshantering. I detta ansvar ingår en årlig granskning av lokal rutin i samband med den externa granskningen.

Enhetschefen (EC) - Enhetschef har ansvar för att rutiner är kända och tillämpas samt att personalen får tid för att fortlöpande utbildas när behov finns. EC ansvarar för att följa upp och hantera avvikelser gällande läkemedelshantering. EC ska bedriva kvalitetssäkerhetsarbete kring läkemedelshanteringen och vara delaktig vid apotekares granskning. EC ansvarar för att upprätta lokal rutin enligt mall för enheten som förbättrar säkerheten.

Läkare - Läkaren har ansvar för att ställa diagnos och ordinera lämplig läkemedelsbehandling. Läkemedelsordinationerna ska skrivas på en ordinationshandling/läkemedelslista för att ge en samlad bild av patientens hela läkemedelsterapi. När patienten skrivs ut ska läkaren skriva en Läkemedelsberättelse med information till patienten och mottagande vårdgivare om fortsatt behandling, syftet med behandlingen, vilka förändringar som är att vänta, hur ev. biverkningar skall observeras och hur nyinsatta läkemedel ska följas upp samt en signerad, uppdaterad läkemedelslista. Läkaren ska bedöma om den enskilde själv kan ta ansvar för sina läkemedel på ett säkert sätt, s.k. egenvård, och om det inte bedöms säkert ska uppdraget att överta ansvaret för läkemedelshantering i hemsjukvård lämnas till sjuksköterska i den kommunala hälso- och sjukvården. Läkaren ska informera patienten om grunden för beslutet.

Sjuksköterska ansvarig för läkemedelsförråd - På varje enhet ska det finnas minst en sjuksköterska (ssk) ansvarig för läkemedelsförråd (LM-förråd) och dess skötsel som utses av enhetschefen för sjuksköterskor. Ssk:s namn och ansvarsområden ska anges i den lokala rutinen för läkemedelshantering. Uppdraget kan se olika ut på olika enheter men brukar innehålla;

- huvudansvar för rekvisition av läkemedel
- kontroll av leveranser från läkemedelsleverantör, restnoteringar och
- leveransmeddelanden
- registrering av hemkommen narkotika
- läkemedelsförrådets ordning
- åtgärda indragningsskrivelser och meddelanden från leverantör
- kontroll att lista över bassortiment, generella ordinationer och ev. utbyteslista är aktuella
- vara kontaktperson mot läkemedelsleverantör

Sjuksköterskas ansvar

- Sjuksköterska är behörig att iordningställa, administrera och överlämna läkemedel.
- Patientansvarig sjuksköterska har ett övergripande ansvar för den enskilde patientens läkemedelshantering och att den sker på ett för patienten säkert sätt.
- Sjuksköterskan ansvarar för att läkarens ordinationer och anvisningar blir riktigt utförda.
- Sjuksköterskan kan delegera delar av läkemedelshanteringen till omvårdnadspersonal.
- Patientansvarig sjuksköterska upprättar vårdplan för läkemedelshantering.
- Rapportera avvikelser och upptäckta risker i patientens läkemedelshantering samt vara delaktig i utredningar av avvikelser.
- Kontrollräkning av narkotika samt hållbarhetskontroll i både buffert och patientbundna läkemedel ska göras av sjuksköterska

Omvårdnadspersonal med delegering för läkemedelshantering - Delegerad omvårdnadspersonal räknas som hälso- och sjukvårdspersonal vid det tillfälle då den utför den delegerade uppgiften. De ansvarar för att:

- de delegerade uppgifterna blir korrekt utförda.
- inom ramen för sin kompetens, uppmärksamma förändringar i patientens tillstånd och informera ansvarig sjuksköterska om detta.
- rapportera avvikelser och brister i patientens läkemedelshantering till ansvarig sjuksköterska och chef.
- informera ansvarig sjuksköterska och enhetschef i god tid innan delegeringen behöver förnyas.

LÄKEMEDELSHANTERING

Läkemedelskommittén har tagit fram en länsövergripande riktlinje; Läkemedelshantering i Sörmland. Detta är ett styrande dokument för ordination och hantering av läkemedel. Riktlinjen nås via regionens samverkanswebb.

Lokal rutin läkemedelshantering

Varje enhet där läkemedel förvaras och hanteras utifrån ett hälso-och sjukvårdsuppdrag ska beskrivas i en lokal läkemedelsrutin. Rutinen ska revideras årligen eller vid förändring som påverkar ansvarsfördelning och läkemedelshanteringen. Rutinen ska delges MAS vid revidering.

Akut- och buffertförråd

Sortimentet i akut- och buffertläkemedelsförråden ska innehålla de läkemedel som en patient kan behöva i akuta situationer, inklusive i samband med palliativ vård. Alla läkemedel i sortimentet ska finnas i förrådet enligt Läkemedelskommitténs beslut. För alla läkemedel i akut- och buffertförråd gäller läkarordination eller ordination enligt generellt direktiv.

Akut- och buffertförråd finns på särskilda boenden (ett undantaget) för äldre samt ett förråd i hemsjukvårdens verksamhet och ett i funktionsstödsomsorgens verksamhet. På Mariebergsgården finns akut & buffert-förråd med utökat sortiment. Korttidsboendet på Mariebergsgården har eget korttidsförråd, korttidsboende Klippan använder korttidsförråd i Oxelösunds kommun.

Generella direktiv

Lista med Generella direktiv om läkemedelsbehandling är skriftlig och innehåller uppgifter om läkemedelsnamn eller aktiv substans, läkemedelsform, styrka, dosering, maxdos, administrationssätt, indikationer och kontraindikationer samt antal tillfällen läkemedlet får ges utan att en läkare kontakts. Generella listan är framtagen av Läkemedelskommittén i Sörmland

och nås via regionens samverkanswebb. Innan ett läkemedel med stöd av ett generellt direktiv om läkemedelsbehandling iordningställs och administreras eller överlämnas till en patient ska en sjuksköterska göra en bedömning av patientens behov av läkemedlet och kontrollera läkemedlets indikation och kontraindikationer. Bedömningen ska dokumenteras i journal. Förteckning och anvisningar över generella direktiv om läkemedelsbehandling ska finnas där läkemedelsförråd finns, som komplement till den lokala rutinen för läkemedelshantering. Den ska även finnas tillgänglig i läkemedelsförrådet. Läkemedel enligt generella direktiv om läkemedelsbehandling bör ingå i bassortimentet.

Läkemedelssvinn av kontrollläkemedel

Vid svinn av kontrollläkemedel/narkotiska preparat från akut- och buffertläkemedelsförråd och från privata lägenhetsförråd ska avvikelser upprättas, samt enhetschefer och chef för sjuksköterskegruppen informeras. Om svinnet är från akut- och buffertläkemedelsförrådet ska enhetschef för sjuksköterskegruppen utreda händelsen eventuellt i samverkan med boendets enhetschef samt informera MAS. Om svinnet är från läkemedelsskåp i privat lägenhet ska enhetschef informera den enskilde, polisanmäla samt informera MAS. Checklista för detta skall följas.

Enkel läkemedelsgenomgång

Enkel läkemedelsgenomgång ska erbjudas

- alla patienter 75 år eller äldre som är ordinerade 5 eller fler läkemedel
 - vid besök hos läkare i öppenvård
 - vid inskrivning i slutenvård
 - vid påbörjad hemsjukvård, därefter årligen
 - vid inflyttning till särskilt boende, därefter årligen
- Alla patienter oavsett ålder och antal läkemedel med misstänkta eller konstaterade läkemedelsrelaterade problem.

Ansvar för själva läkemedelsgenomgången åligger ansvarig läkare. Samverkan ska ske med sjuksköterskan vid särskilt boende, korttidsenhet och hemsjukvård i ordinärt boende.

Fördjupad läkemedelsgenomgång

Fördjupad läkemedelsgenomgång ska erbjudas till patienter som

- har kvarstående läkemedelsrelaterade problem efter enkel läkemedelsgenomgång eller där man misstänker sådana
- har omfattande läkemedelsanvändning
- oavsett ålder och omfattning av läkemedelsbehandlingen bedöms behöva fördjupad läkemedelsgenomgång

Fördjupad läkemedelsgenomgång utförs i samverkan med sjuksköterska, läkare samt klinisk apotekare enligt ”riktlinje för läkemedelsgenomgångar utanför sjukhus i Sörmland” och ”Ansvarsfördelning vid läkemedelsgenomgång inom kommunens hälso-och sjukvård i Sörmland”. Dokumenten finns på samverkanswebben.

Säsongsvaccination

Patientansvarig läkare ordinerar vaccination och sjuksköterskor administrerar enligt rutin på samverkanswebben. Region Sörmland tillhandahåller vaccin samt material för injektion enligt överenskommelse. Dokumentation i mitt vaccin utförs av den som genomfört vaccinationen. Dokumentation skall även ske i eget verksamhetssystem för journalföring.

Extern Kvalitetsgranskning

Den externa kvalitetsgranskningen bör utföras minst en gång per år. Divisionen fullföljer kravet på kvalitetsgranskningen genom ett länsövergripande avtal. Kommunerna i Sörmland har i gemensam upphandling slutit avtal med Medovia om årlig kvalitetsgranskning av läkemedelshanteringen. Vid kvalitetsgranskning ska minst enhetens chef och sjuksköterska närvara. Protokoll med åtgärdsförslag, ansvarig och tidplan ska skrivas vid varje granskningstillfälle samt lokal rutin revideras.